

Hartmann, Antonín

[Plútarchos. O lásce. Přeložil Zdeněk K. Vysoký]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1968, vol. 17, iss. E13, pp. 232-233

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109532>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ravští sběratelé — viz např. poř. č. 335, 506 aj.). Na základě soustavného soupisu antických památek na Moravě, který provádí již po několik let seminář pro klasičtější archeologii filosofické fakulty UJEP v Brně, byli jsme např. upozorněni na jeden takový nález z jižního Slovenska, který při této příležitosti uveřejňujeme: Ředitelství Městského muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm (okr. Nový Jičín) nám laskavě sdělilo, že dne 1. X. 1952 byla do jejich sbírek získána římská mince z nálezů v okolí Bratislavy (inv. č. 3000). Bývalý majitel, učitel v. v., získal ji do své sbírky během působení na jižním Slovensku od nálezce (jména nám nesdělena). Podle přípisu z frenštátského muzea a podle fotografie líce a rubu, určujeme a popisujeme minci takto:

Domitianus (81—96 n. l.),

denarius; průměr: 1,8 cm; váha: cca 2 g;

typ: Coh. (2. vyd., Leipzig 1930), I, s. 504, č. 394.

Mince je zčásti otfelá, zvl. legenda na reversu je porušena.

A.: Ověšená hlava císaře doprava

(C)AESAR AVG. F. DOMITIAN(VS) (COS. VI.)

R.: Spojené ruce drží signum, jež je postaveno na lodní přídi. PRINCEPS (IVVENTVTIS)

Pozn.: Přesná poloha naleziště ani nálezové okolnosti nejsou již zjistitelné.

Jan Beneš

Plutarchos, O lásce. Vyšlo v překladu Zdeňka K. Vysokého v nakl. Odeon, Praha 1966. Stran 141.

Při Plutarchově jméně se dnes zpravidla vybaví některá postava z jeho proslulých Srovnávacích životopisů, jež pronikavě ovlivnily římské tragédie Shakespearovy i některé skladatelé moderních biografických románů. U dřívějších generací se těšily oblíbě také drobné spisy rozmanitého obsahu pod souhrnným názvem *Ethika*, z nichž většina obsahuje rozličné otázky praktické filosofie a morálky. Patří mezi ně i velmi zdařilý dialog *Erotikos*. Čtenář, který snad očekává, že u tohoto mělkého a málo samostatného spisovatele, který i v *Životopisech* chtěl lidem především postavit před oči příklady ctnosti a špatnosti, bude odsouzen k četbě nudného moralizování o tématu, které už svou přirozenou povahou se nerádo uvádí ve spojení s mravními normami, zažije příjemné překvapení. Vždyť moralista by sotva velebil Eróta jako milostné okouzlení, jako božskou posedlost, která je silnější než rozum, jako božské uchvácení a démonické vytržení duše, inspiraci umění, jas a sladký plodný žár, konečně jako boha a démona, který muži pomáhá v úsilí a vede jeho kroky, když se vydává za nejkrásnější kořisti, aby si totiž získal přízeň a náklonnost, a ženu, ačkoli sám nemá nic společného s bohem války, dovede strhnout k činům přesahujícím její přirozené síly i k obětování vlastního života, zaujme-li Eros celou její bytost. A spíše básníkovi než moralistovi sluší pronášet slova o účincích lásky, „která vidí jen krásu a navádí milující, aby jen na ni hleděli, k ní se obraceli a přezírali všechno ostatní“, která i nevrlym mrzoutům dodává více vlnivosti a laskavosti ve styku s lidmi, lásky, jejímž žářem se člověk rozjasní tak, jak se zaskví dům, „když oheň zaplane v krbu“, jejímž vlivem se i taková nepatrná, uslápnutá i prostičká duše najednou naplňuje hrdoostí, svobodomyšlností, ctižádostí, laskavostí a šlechetností, a jejíž silou se může stát básníkem, kdo nikdy nebásnil. Vskutku spisek oplývá citáty z básníků a také myšlenkami filosofa — básníka Platóna.

A přece je láska Plutarchovi hlubokým problémem etickým, neboť „ten, kdo miluje, pohrdá bezmála vším ostatním, nejen přáteli a příbuznými, ale i zákony, úřady a vladaři, ničeho se nebojí, ničemu se neobdivuje, před ničím se nesklání“. Láska je jakousi změnou, jakýmsi zvratem v člověku, který milující velmi důrazně i ušlechtilé povzbuzuje k dokonalosti. Proto vyžaduje milostný svazek největší péče a starostlivého vedení, zejména v květu mládí, kdy se mladí lidé harmonicky formují, aby to, co je v nich ušlechtilé, „nesešlo na seestí a neporušilo se z nedostatku vedení či stykem se špatným okolím“, nýbrž aby vzplanuli touhou po tom, „co je vskutku krásné a blažené a zaslouží si obecné přízně a lásky“. Afrodita bez Eróta, tj. styk bez lásky „je jako hlad a žízeň: cílem je mu ukojení a nic krásného z něho nevzejde. Pomocí lásky — Eróta — odnírná však bohyně znechucení smyslné rozkoši a vytváří opravdovou náklonnost a vnitřní splynutí.“

A tak Plutarchos vidí nejlepší skutečnění a nejpłodnější naplnění lásky v manželství. Svě přesvědčení může opíť o vlastní životní praxi, o manželské štěstí a harmonii pořádaného života, třebaš rušenou tragédiami smrti tří z pěti dětí. Plutarchos žil ve vzorném manželství s ušlechtilou ženou nadanou onou touhou všestranně se rozvíjet, „v níž se zračí půvab i všechna krása tělesná stejně jako duševní“. Proto jeho „rady manželské“ porůznu rozseté v celém dialogu a soustavně

vyložené v samostatné úvaze (česky rovněž v překladu Vysokého r. 1945) působí přesvědčivě a i po staletích znějí stejně svěže a aktuálně jako v době, již byly určeny. Plutarchos žádá, aby ani žena neměla svůj oldoučený citový život, nýbrž se sdílela s mužem „o práci i zábavu, starost i radost“, a odsuzuje muže, který „svou ženu omezuje a utahuje, jako si hubený člověk dává utahovat prsten, o němž se bojí, aby mu nespadal s prstu.“ Stejně jednoduchý je Plutarchův poznatek, že neexistuje žádné spojení bez oboustranného přizpůsobení, ale stejně těžké je vyvodit závěr v životní praxi.

Plutarchův spisek má fikci nepřímého dialogu, který reprodukuje Plutarchův syn. Tento významný dialog se prý konal o pouti, kterou podnikli krátkce po svatbě otec s matkou a s důvěrnými přáteli k slavnosti do Thespií, aby obětovali Erótovi, když došlo mezi jejich rodiči k jakési neshodě. Podnět k rozhovoru dal spor kolem otázky, má-li se mladý krasavec Bakchon oženit s krásnou a bohatou vdovou, ale jinak naprosto bezúhonnou Ismenodorou. Autor, který přebral vnější rámec dialogu i četné myšlenky z Platónova Faidra, se nepokouší o napodobení kouzelné scenerie, jež má působivě naladit duše rozmlouvajících, aby se — podle vlastních slov — nestal směšným, a nedosahuje oné vnitřní dynamiky, s níž myšlenkový postup spěje k vyvrcholení. Ale přesto se Plutarchovi podařilo dodat i když jen vnějšími prostředky dialogu dramatického napětí, jež je v závěru vystupňováno na způsob happy endu zprávou o uzavření sňatku Ismenodory s Bakchonem.

K překladu je připojeno poučení o Plutarchově životě a díle a poznámky, které umožní i laikovi — a tomu je vlastně překlad určen — pochopit obsah.

Knížka sličně vypravená Ivanem Dobrorukou bude četbou příjemnou pro starší, kteří si na vlastních zkušenostech mohou ověřit správnost Plutarchových závěrů, užitečnou a poučnou pro mladé, aby je náhlá vichřice, „jež nese s sebou příval lásky a touhy“, nezastihla nepřipraveny, protože ani „neotuzilé tělo nesnáší slunce ani nepřipravená duše neunesse lásku.“ Přispěje k tomu i překlad Vysokého, který bez újmy na filologické přesnosti a bez zbytečných volností tlumočí antický originál, přesto či právě proto, že je klasickým filologem, s citlivým porozuměním. Překlad Vysokého je vzácným dokladem překladatelské odpovědnosti, jež odolává lákavému pokušení zahalit pravdu, jež zní drsně, líbivým rouchem, odpovědnosti, které se ochotně vzdávají ti, již žádoucí znalost jazyka originálu a poctivou práci nahrazují hrou a obratností slovního výrazu.

Antonín Hartmann

Johannes Irscher, Altsprachlicher Unterricht im faschistischen Deutschland. (Zvláštní otisk ze sborníku Jahrbuch für Erziehung und Schulgeschichte, Jahrg. 5/6, 1965/66). Akademie-Verlag Berlin 1966. Str. 223—271.

Irscherova studie je prvním pokusem o postižení vývojového postupu, jímž fašismus pronikal do vyučování klasickým jazykům na středních školách v Německu, pokusem o to těžším, že vůbec celá kulturní politika fašistického Německa v oblasti vědy a kultury není dosud prozkoumána a osvětlena. Autor ukazuje, že vyučování klasickým jazykům bylo v rozhodujících letech 1932 a 1933 na starém humanistickém gymnasiu typu Humboldtova i na ostatních typech vzniklých jako důsledek kompromisního řešení v defenzivním postavení. Klasičtí filologové jako vůbec většina středoškolského učitelstva byli konzervativní.

V klasické filologii jako vědě o klasickém starověku, zahrnující v sobě různé specializované disciplíny, převládaly tehdy dva hlavní proudy, a to historismus, jemuž Wilamowitz určoval za cíl pochopit řecko-rímskou kulturu v její podstatě i všech projevech jejího života, a tzv. třetí humanismus, který pod vlivem vůdčí osobnosti Wernera Jaegera viděl v antice veliký vzor pedagogický. Oba tyto proudy, jichž obsah nebyl vždy zcela jasný a zřejmý, dobře hověly některým měšťanským kruhům výmarské republiky a byly někdy pro ně náhražkou náboženství. Nemělo tedy ani gymnasiální učitelstvo jasnou a pevnou ideovou koncepci pro svou práci při výchově velké části budoucí inteligence.

Neměli ji však ještě před rokem 1933 ani ti, jichž myšlení už bylo zcela v zajetí „nacionálně socialistické“ ideologie. Autor sleduje především, jak se tato koncepce vyvíjela, na druhém místě pak, jak ovlivnila školskou organizaci a metodu vyučování.

V historismu, nuceném vývojem stále naléhavěji k apogetice existence klasické filologie, byla nejpříznivější půda pro důkazy o užitečnosti věd o antice pro společnost za nové politické situace. Bylo ovšem potřeba, aby tyto vědy, zejména ovšem vyučování klasickým jazykům na školách byly naplněny „novým“ duchem. A tak po roce 1933 pronikal nacismus a jeho nejzrůdnější forma rasismus i do vyučování latině a řečtině.